

УДК/UDC 343.91-053.6(497.11)
343.137.5(497.11)

Проф. др Владимир В. Вековић

Правни факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици

РАЗЛОЗИ И МОГУЋИ ЕФЕКТИ РЕФОРМЕ КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА ПРЕМА МАЛОЛЕТНИЦИМА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Проблеми уочени током десетогодишње примене Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица и препоруке Европске комисије у Извештају о скринингу за Поглавље 23 – Правосуђе и основна права, недвосмислено су указали на потребу доношења новог закона којим ће се у потпуности регулисати кривичноправни положај малолетника у Републици Србији. У складу с тим, урађен је и 2015. године јавности представљен Нацрт закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и заштити малолетних лица у кривичном поступку, који доноси бројне и суштинске новине у наше малолетничко кривично право. Планиране измене у кривичном поступку према малолетницима у потпуности су усклађене са савременим тенденцијама у науци малолетничког кривичног права, најважнијим универзалним и регионалним документима из ове области, решењима у упоредном малолетничком кривичном законодавству, праксом Европског суда за људска права, као и највишим стандардима Европске уније.

Аутор указује да је истовремено са активностима на законодавном плану потребно изградити адекватан институционални оквир, ојачати административне капацитете, и обезбедити делотворну практичну примену унапређених нормативних решења. Усклађено и ефикасно деловање на овим међусобно зависним нивоима несумњиво може: а) допринети успешнијем спречавању и сузбијању криминалитета ове старосне категорије учинилаца; б) омогућити постизање циља поступка према малолетнику – остваривање његовог најбољег интереса, као и в) позитивно утицати на динамику преговарачког процеса за Поглавље 23, а самим тим и на брже приступање наше земље Европској унији.

Владимир Вековић, vladimir.vekovic@pr.ac.rs.

Кључне речи: Малолетничко кривично право; Кривични поступак према малолетницима; Приступни преговори; Република Србија; Европска унија.

1. НАЈВАЖНИЈА ОБЕЛЕЖЈА ПОЗИТИВНОГ МАЛОЛЕТНИЧКОГ КРИВИЧНОГ ЗАКОНОДАВСТВА И РАЗЛОЗИ ЗА ЊЕГОВУ РЕФОРМУ

У оквиру генералне ревизије кривичног законодавства, Народна скупштина донела је 29. септембра 2005. године Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица,¹ који је ступио на снагу 1. јануара 2006. и без икаквих измена и допуна важи и данас. Његове одредбе примењују се према малолетним учиниоцима кривичних дела (под одређеним условима и на пунолетна лица када им се суди за кривична дела која су учинила као малолетници, као и на лица која су кривично дело учинила као млађи пунолетници), а односе се на материјално кривично право, органе који примењују закон, кривични поступак и извршење кривичних санкција. Дакле, њиме се у потпуности регулише кривичноправни положај малолетника, чиме се Република Србија придружила земљама које су ову материју кодификовале и посебним законом издвојиле у самосталну целину.²

Закон/05 представља радикалан заокрет у односу на претходна решења – полази од идеје ресторативне правде и доследно је развија; прати савремене тенденције у науци малолетничког кривичног права; предвиђа могућност „скретања“ кривичног поступка (*la diversion*) и, по први пут, примену васпитних налога као алтернативних мера; даје примат ванинституционалном третману и инсистира на стицању посебних знања и стручном усавршавању свих субјеката система малолетничког правосуђа.³ Његову посебну вредност представља усклађеност са највишим међународним нормама и стандардима у овој области, успостављеним у документима донетим под окриљем Уједињених нација,⁴ као и одговарајућим препорукама Комитета министара Савета Европе.⁵

¹ Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица – Закон/05, важећи закон, *Службени гласник Р. Србије*, бр. 85/05.

² З. Стојановић, *Кривично право, Општи део*, Правна књига, Београд 2009, 336.

³ В. В. Вековић, *Систем извршења кривичних санкција*, Београд 2013, 156.

⁴ *United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice – The Beijing Rules* (Adopted by General Assembly Resolution 40/33 of 29 November 1985); *United Nations Convention on the Right of the Child* (Adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly Resolution 44/25 of 20 November 1989); *United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency – The Riyadh Guidelines* (Adopted and proclaimed by General Assembly Resolution 45/112 of 14 December 1990);

Несумњиво да важећи закон, због низа иновативних и прогресивних решења, спада међу наше боље законе.⁶ Међутим, десетогодишња примена и проблеми уочени у пракси указали су да је поједине одредбе Закона/05 потребно додатно прецизирати, али и увести одређене новине. На неопходност усклађивања легислативе о малолетничком правосуђу са стандардима Европске уније (ЕУ) и њену пуну примену указала је, између осталог, и Европска комисија (ЕК) у свом Извештају о скринингу за Поглавље 23 – Правосуђе и основна права.⁷

Из препорука садржаних у том документу, очигледно је да приступни преговори и пуноправно чланство у ЕУ као крајњи циљ, захтевају суштинске промене у овој области како на нормативном пла-

United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived their Liberty – The Havana Rules (Adopted by General Assembly Resolution 45/113 of 14 December 1990); *United Nations Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures – The Tokyo Rules* (Adopted by General Assembly Resolution 45/113 of 14 December 1990).

⁵ *Recommendation No. R (87) 20 of the Council of Europe Committee of Ministers to Member States on Social Reactions to Juveniles Delinquency* (Adopted by the Committee of Ministers on 17 September 1987 at the 410th Meeting of the Ministers' Deputies); *Recommendation No. R (88) 6 of the Council of Europe Committee of Ministers to Member States on Social Reactions to Juvenile Delinquency among Young People Coming from Migrant Families* (Adopted by the Committee of Ministers on 18 April 1988 at the 416th Meeting of the Ministers' Deputies); *Recommendation No. R (92) 16 of the Council of Europe Committee of Ministers to Member States on the European Rules on Community Sanctions and Measures* (Adopted by the Committee of Ministers on 19 October 1992 at the 482nd Meeting of the Ministers' Deputies); *Recommendation No. R (2000) 22 of the Council of Europe Committee of Ministers to Member States on Improving the Implementation of the European Rules on Community Sanctions and Measures Justice* (Adopted by the Committee of Ministers on 29 November 2000 at the 731st Meeting of the Ministers' Deputies); *Recommendation No. R (2003) 20 of the Council of Europe Committee of Ministers to Member States Concerning New Ways of Dealing with Juveniles Delinquency and the Role of Juvenile Justice* (Adopted by the Committee of Ministers on 24 September 2003 at the 853rd Meeting of the Ministers' Deputies).

⁶ То потврђују и мишљења Керол Конраган и Фридера Дункела, експерата UNICEF-а, односно Савета Европе. – Вид. *Малолетни учиниоци кривичних дела и кривичноправна заштита малолетних лица*, Intermex, Београд 2005, 9 и 10.

⁷ Достављањем Извештаја о скринингу нашој земљи јула 2014. године, завршен је процес скрининга за Поглавље 23 – Правосуђе и основна права. У тој првој фази преговарачког процеса извршена је процена стања у Републици Србији у односу на стандарде ЕУ у области реформе правосуђа, заштите људских права и борбе против корупције. Извештај о скринингу ЕК је припремила на основу два скрининг састанка (експланаторног и билатералног) са нашим представницима задуженим за ово поглавље, као и осталих доступних извора (извештаји међународних организација и невладиног сектора, сазнања самих држава чланица о стању код нас итд.). Тај извештај представља приказ реалног стања правног и институционалног оквира Републике Србије и њених административних капацитета за примену правних тековина Поглавља 23. Извештај о скринингу – Србија, Поглавље 23 – Правосуђе и основна права, <http://www.mpravde.gov.rs/files/Izvestaj%20o%20skriningu%20-%20tekst%20na%20srpskom%20jeziku.pdf>, 24. јануар 2016.

ну, тако и у погледу имплементације. У складу с тим, Преговарачка група сачинила је Финалну верзију Акционог плана за преговарање Поглавља 23, која је усаглашена са последњим препорукама и потврђена од стране ЕК у Бриселу, септембра 2015. године.⁸ Овим кривичним стратешким документом на основу којег ће се спроводити препоруке ЕК, предвиђене су измене и допуне важећег закона у циљу: преиспитивања врста и система кривичних санкција за малолетнике; увођења нових васпитних налога и ширег спектра посебних обавеза, као и усклађивања са одредбама новог Законика о кривичном поступку⁹ – пре свега у односу на фазе поступка, те промењене улоге службених актера поступка у појединим процесним стадијумима.¹⁰

С обзиром на то да ово изискује измене и допуне више од половине одредаба Закона/05, полазећи од Јединствених методолошких правила за израду прописа,¹¹ закључено је да је неопходно донети нови закон који ће уредити ову област. На основу тога, урађен је и 2015. године јавности представљен Нацрт закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и заштити малолетних лица у кривичном поступку.¹² Доношење новог закона се, након јавне расправе и одговарајуће скупштинске процедуре, очекује у другој половини 2016. године.

Нацрт Закона/15 следи систематику Закона/05, па се и планиране новине односе на: материјално кривично право које се примењује према малолетницима; органе који га примењују; кривични поступак према малолетницима; извршење изречених кривичних санкција, и заштиту малолетних лица као оштећених у кривичном поступку.

⁸ Финална верзија Акционог плана за преговарање Поглавља 23 која је усаглашена са последњим препорукама и потврђена од стране ЕК у Бриселу септембра 2015. године, <http://www.mpravde.gov.rs/files/Akcioni%20plan%20PG%2023%20Treci%20nacrt%20Konacna%20verzija1.pdf>, 27. јануар 2016.

⁹ Законик о кривичном поступку – ЗКП, *Службени гласник Р. Србије*, бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13. и 55/14.

¹⁰ Вид. одељак 3.6.2.10. Финалне верзије Акционог плана за преговарање Поглавља 23 која је усаглашена са последњим препорукама и потврђена од стране ЕК у Бриселу септембра 2015. године. У истом документу прецизно се дефинишу и: активности које треба спровести ради ефективне имплементације нове законске регулативе; носиоци тих активности; временски оквир за њихово спровођење; извори финансирања, као и индикатори који омогућавају мерење утицаја предузетих активности, односно увид у степен реализације постављених циљева. Овакав приступ недвосмислено указује на истинску посвећеност наше земље реформама у областима које Поглавље 23 обухвата.

¹¹ Јединствена методолошка правила за израду прописа, *Службени гласник Р. Србије*, бр. 21/10.

¹² Нацрт Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и заштити малолетних лица у кривичном поступку – Нацрт закона/15, <http://www.mpravde.gov.rs/sekcija/53/radne-verzije-propisa.php>, 30. јануар 2016.

Имајући у виду да би анализа целокупног Нацрта Закона/15 далеко превазишла предвиђени обим рада, предмет даље расправе биће основне карактеристике новог законског регулисања кривичног поступка према малолетницима. Дакле, пажњу ћемо фокусирати на одредбе чл. 43-95. Нацрта Закона/15 којима се уређује кривични поступак према малолетницима, као и на Образложење Нацрта.

2. НОВА ЗАКОНСКА РЕГУЛАТИВА КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА ПРЕМА МАЛОЛЕТНИЦИМА

Кривични поступак према малолетницима у Републици Србији је посебан кривични поступак, што значи да кривична процедура према овој старосној категорији учинилаца има низ специфичности у односу на редован (општи) кривични поступак. Суштинска разлика између ове две врсте кривичних поступака састоји се у повољнијем кривичнопроцесном положају малолетника у односу на пунолетна лица.¹³ Из ових основних констатација произилази да наш поступак према малолетницима у највећој мери представља одговарајућу комбинацију елемената правосудног и заштитничког модела, па се суштински и може означити као модификовани правосудни модел.¹⁴ Тај модел кривичног поступка промовише важећи закон, а задржава га и Нацрт Закона/15.¹⁵

У даљем тексту, указаћемо на најважније новине које у области кривичног поступка према малолетницима доноси Нацрт Закона/15.

2.1. Стварна надлежност судова

Одредбом чл. 42, ст. 1 важећег закона прописано је да се поступак према малолетнику у првом степену води пред судијом за малолетнике и већем за малолетнике окружног суда. Овакво решење правдано је потребом да се стварна надлежност у предметима малолетника концентрише на релативно мањи број судова, чиме се омогућава рационално коришћење кадрова и њихова специјализација. Међутим, како је

¹³ В. В. Вековић, „Поступак пред већем за малолетнике између нормативног и стварног“, *Зборник радова Правног факултета Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици*, Косовска Митровица 2014, 90.

¹⁴ М. Шкулић, „Реформа малолетничког кривичног права у Србији“, *Малолетници као учиниоци и жртве кривичних дела и прекршаја* (Зборник радова са XXVII Тематског научног скупа са међународним учешћем, одржаног 10-11. јуна 2015. године на Палићу), Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд 2015, 46.

¹⁵ У упоредном праву постоје и други основни модели поступка према малолетницима: партиципативни модел; модел контроле делинквенције; корпоративни модел; модел минималне интервенције; модел ресторативног правосуђа, као и неокорективни модел. О најбитнијим карактеристикама сваког од њих вид. *Ibid.*, 41–50.

подручје обухваћено надлежношћу појединих окружних судова било сувише велико, често су се јављале тешкоће у вези са прикупљањем података и детаљнијим упознавањем личности малолетника, надзором над извршењем изречене васпитне мере итд.¹⁶

У циљу превазилажења проблема уочених у пракси, у Нацрту закона/15 предвиђено је да се поступак према малолетнику у првом степену води пред судијом за малолетнике и већем за малолетнике надлежног суда, дакле како основног, тако и вишег, док у другом степену увек одлучује апелациони суд (чл. 46, ст. 1 и чл. 47). Наиме, преовладало је мишљење да нема разлога да у првом степену за одређена кривична дела не буду надлежни основни судови, те да се и у њима без већих тешкоћа може остварити специјализација службених актера поступка према малолетницима. Исто се односи и на јавна тужилаштва. Такође, рационално је да у другом степену увек буде надлежан апелациони суд, пошто се тако омогућава стварање јединственије судске праксе у овој области.¹⁷

2.2. Начело материјалне истине

За разлику од важећег ЗКП у коме је одредба о начелу материјалне истине укинута, Нацрт закона/15 у чл. 51 експлицитно предвиђа да су суд и државни органи који учествују у кривичном поступку према малолетнику дужни да истинито и потпуно утврде чињенице које су од важности за доношење законите и правичне одлуке. Одредбом овог члана реafirмише се начело материјалне истине на начин карактеристичан за континентално-европске кривичне поступке. Конкретно, то значи да све релевантне чињенице морају бити сигурно и истинито утврђене (пуна, стварна, права истина), тако да чињенично стање које одлука узима утврђеним, одговара оном што је стварно постојало, односно оном што стварно постоји.¹⁸ Другим речима, само истинито утврђене чињенице могу бити основ законите, правилне и правичне одлуке, и омогућити постизање циља поступка према малолетнику – остваривање његовог најбољег интереса.¹⁹

¹⁶ О. Перић, *Коментар Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица*, Службени гласник, Београд 2007, 102; Љ. Лазаревић, М. Грубач, *Коментар Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица*, Јустинијан, Београд 2005, 94.

¹⁷ М. Шкулић, 57.

¹⁸ Т. Васиљевић, М. Грубач, *Коментар Законика о кривичном поступку*, Службени гласник, Београд 2003, 49.

¹⁹ В. Ђурђић, „Природа, структура и принципи кривичног поступка према малолетницима“, *Малолетници као учиниоци и жртве кривичних дела и прекршаја* (Зборник радова са XXVII Тематског научног скупа са међународним учешћем, одржаног 10-11. јуна 2015. године на Палићу), Институт за криминологију и социолошка истраживања, Београд 2015, 102.

2.3. Шире могућности за поступање према начелу опортунитета кривичног гоњења

Нацрт закона/15 предвиђа шире могућности за поступање према начелу опортунитета кривичног гоњења у односу на малолетника. Ново решење је веома слично важећем уз проширење могућности поступања по опортунитету кривичног гоњења и када се ради о кривичним делима за која је забрањена казна затвора до осам година (сада је до пет година затвора).

Такође, уводи се обавеза јавног тужиоца да по службеној дужности увек проверава да ли је оправдано поступање према начелу опортунитета кривичног гоњења, уколико се ради о кривичном делу одређене тежине. Када је против малолетника поднета кривична пријава због кривичног дела за које је прописана новчана казна или казна затвора до пет година или је кривична пријава поднета према малолетнику у погледу којег је извршење казне или васпитне мере већ у току, јавни тужилац за малолетнике, дужан је да без одлагања, по правилу пре него што предузме било коју другу радњу према малолетнику, а обавезно пре подношења судији за малолетнике захтева да се према малолетнику покрене поступак, испита да ли су испуњени услови да поступи у складу са правилима која се односе на начело опортунитета кривичног гоњења (чл. 72, ст. 1 Нацрта закона/15).

Увођењем дужности за јавног тужиоца да увек када у законском смислу (према тежини кривичног дела) долази у обзир поступање према начелу опортунитета кривичног гоњења у односу на малолетника, обавезно испита такву могућност и то констатује својом службеном белешком, омогућава се с једне стране, да јавни тужилац за малолетнике не поступа сувише рутински и у односу на ово важно питање, док се с друге стране ствара и део неопходних услова за ширу примену начела опортунитета кривичног гоњења у поступку према малолетницима, а нарочито за примену васпитних налога.

2.4. Немогућност закључења страначког споразума са малолетником

Нацрт закона/15 искључује могућност закључења страначког споразума са малолетником, будући да би супротно решење било непримерено сврси вођења кривичног поступка према малолетним учиниоцима кривичног дела. Према одредби чл. 65 Нацрта закона/15, са малолетником се не може закључити споразум о признању кривичног дела, нити споразум о сведочењу. *Ratio legis* ове норме је у томе што малолетник и није типична странка у кривичном поступку, а с обзиром на свој узраст, он ни иначе,

у другим ситуацијама не може да изјавом своје правно релевантне воље преузима одређене обавезе, па то наравно, треба избећи и када се ради о споразуму о признању кривичног дела или споразуму о сведочењу.

2.5. Основно и унакрсно испитивање сведока и вештака у поступку пред судијом за малолетнике

У поступку пред судијом за малолетнике не примењују се правила о основном и унакрсном испитивању сведока и вештака која прописује ЗКП, већ та лица испитује судија за малолетнике, а малолетник, његов бранилац, јавни тужилац, као и родитељ, односно усвојитељ или старатељ малолетника, могу по одобрењу судије за малолетнике, сведоцима и вештацима да постављају питања. Изузетно од правила о забрани основног и унакрсног испитивања, судија за малолетнике може да допусти сходну примену правила о основном и унакрсном испитивању сведока и вештака, ако оцени да је то оправдано разлозима правичности, као и да је то у интересу малолетника који има браниоца (чл. 78, ст. 4 и 5 Нацрта закона/15). Слична правила важе и када се води главни претрес у поступку према малолетницима.

2.6. Ток првостепеног поступка према малолетницима

Када је реч о току првостепеног поступка према малолетницима, одредбама Нацрта закона/15 уводе се далекосежне новине. Суштина се своди на укидање припремног поступка према малолетнику и претварање те некадашње прве фазе овог поступка у класичан првостепени поступак, када се ради о кривичним делима одређене тежине. Основна идеја је да се све потребне радње обаве у предистражном поступку, при чему се према малолетнику не може водити тужилачка истрага.

Поступак увек започиње тако што јавни тужилац за малолетнике судији за малолетнике, онда када је у предистражном поступку разјаснио кривично дело, подноси захтев да се малолетнику изрекне кривична санкција (осим ако је претходно поступио по начелу опортунитета кривичног гоњења) и тада судија за малолетнике поступа исто као и до сада, с тим да ће он, уколико је јавни тужилац за малолетнике предложио изрицање неке незаоводске кривичне санкције, сам завршити цео првостепени поступак и својим решењем одлучити о предмету поступка.

Као и раније, решењем судије за малолетнике поступак би се могао обуставити, било из разлога нецелисходности кривичног гоњења, било када постоји неки од разлога за ослобађајућу или одбијајућу пресуду у општем кривичном поступку, било када је судија за малолетнике, малолетнику из-

рекао одређену кривичну санкцију. То мора бити кривична санкција која није заводска, а ако је јавни тужилац за малолетнике предложио заводску кривичну санкцију, или је судија за малолетнике оценио да долази у обзир изрицање заводске санкције, тада судија за малолетнике, када у потребној мери разјасни чињенично стање, предмет износи пред веће за малолетнике. Састав тог већа исти је као и до сада, али са том битном разликом што већу председава други судија за малолетнике, а не онај који је водио претходну фазу поступка. Предложено решење је с једне стране, потенцијално изузетно велики допринос бржем и ефикаснијем одвијању кривичног поступка према малолетницима, јер се избегава непотребно дуплирање посла и процесних фаза, док је оно с друге стране, далеко правичније и адекватније у кривичнопроцесном смислу и у потпуности усклађено са праксом Европског суда за људска права (ЕСЉП).

Поступак пред судијом за малолетнике може алтернативно да буде:

1) Једини стадијум првостепеног кривичног поступка према малолетнику, тј. у исто време почетна и завршна фаза поступка према њему и која се окончава одлуком која представља крај првостепеног поступка; или

2) Први, односно почетни стадијум првостепеног кривичног поступка према малолетнику, који представља одговарајућу припрему за следећи првостепени процесни стадијум – поступак пред већем за малолетнике, а који се, како је то прописано Нацртом закона/15, мора одржавати искључиво у форми главног претреса и сходном применом правила прописаних ЗКП (што значи и уз одређене рационалне изузетке), која се односе на одржавање главног претреса у општем кривичном поступку.

Према чл. 81 Нацрта закона/15, судија за малолетнике, пошто утврди све битне чињенице које се односе на кривично дело, зрелост и друге околности које су од значаја за упознавање личности малолетника и прилика у којима живи, доставља списе надлежном јавном тужиоцу за малолетнике који је дужан да судији за малолетнике у року од осам дана:

1) Изјави да одустаје од кривичног гоњења; или

2) Поднесе образложени предлог да се према малолетнику настави поступак и изрекне кривична санкција.

Уколико јавни тужилац предложи изрицање одређене незаходске кривичне санкције, као и када судија за малолетнике оцени да сложеност предмета захтева одржавање главног претреса или се ради о најтежим кривичним делима (за која је прописана казна од 30 до 40 година затвора), изнеће предмет пред веће за малолетнике. У том случају првостепени поступак према малолетнику води веће за малолетнике, с тим што су уведена два нова правила:

1) Председник већа за малолетнике ће обавезно бити други судија за малолетнике, а не онај који је водио претходни стадијум првостепеног поступка, из разлога правичности, а у складу са постојећом праксом ЕСЈП; и

2) За разлику од важећег решења, када се поступак пред већем за малолетнике могао одржавати било у седници већа, било вођењем главног претреса, сада се уводи обавезан главни претрес, што је логично и с обзиром да у оваквом случају свакако долази у обзир изрицање заводских кривичних санкција према малолетнику.

Веће за малолетнике може донети по окончању главног претреса исте одлуке које је претходно могао да донесе и судија за малолетнике, али поред тога, оно може малолетнику изрећи и заводске кривичне санкције.

2.7. Измене у погледу ванредних правних лекова

У Нацрту закона/15 се из разлога правичности, али и потребе заштите интереса самог малолетника, уводи правило о одређеним повредама закона о којима се по службеној дужности води рачуна у другостепеном поступку, чиме се одступа од рестриктивних правила новог ЗКП. Тако, одредба чл. 90, ст. 2 Нацрта закона/15 предвиђа да када је жалба поднета у корист малолетника, другостепени суд испитује по службеној дужности да ли је кривични закон повређен на штету малолетника, као и да ли постоји нека од следећих повреда одредаба поступка:

1) Ако је суд био непрописно састављен или ако је у изрицању одлуке учествовао судија који је морао бити изузет;

2) Уколико је одлуку донео суд који због стварне ненадлежности није могао судити, или

3) Ако се одлука заснива на доказу на коме се према закону који уређује кривични поступак не може заснивати.

Одредбом чл. 92, ст. 2 Нацрта закона/15 прописано је да Врховни касациони суд не може одбацити захтев за заштиту законитости који је поднет у корист малолетника, због оцене да се не ради о питању које је од значаја за правилну и уједначену примену права.

3. МОГУЋИ ЕФЕКТИ РЕФОРМСКИХ ЗАХВАТА – РАСПРАВА И ЗАКЉУЧЦИ

Проблеми уочени током десетогодишње примене Закона/05 и препоруке садржане у Извештају ЕК о скринингу за Поглавље 23 недвосмислено су указали на потребу доношења новог закона којим ће се у потпуности регулисати кривичноправни положај малолетника у нашој земљи.

Нацрт закона/15 доноси бројне и суштинске новине у српско малолетничко кривично право. Када је реч о кривичном поступку према малолетницима, неопходно је истаћи да су планиране измене које смо анализирали у потпуности компатибилне са савременим тенденцијама у науци малолетничког кривичног права, најважнијим универзалним и регионалним документима из ове области, решењима у упоредном малолетничком кривичном законодавству, праксом ЕСЈП, као и највишим стандардима ЕУ. Нормативна решења садржана у Нацрту закона/15 указују да наш поступак према малолетницима у највећој мери представља одговарајућу комбинацију елемената правосудног и заштитничког модела, па се суштински може означити као модификовани правосудни модел.

У складу са препорукама ЕК, у већ поменутој Финалној верзији Акционог плана за преговарање Поглавља 23 су: а) таксативно набројане активности које треба спровести како би се обезбедила ефективна имплементација унапређеног нормативног оквира; б) одређени носиоци тих активности; в) прецизно постављени довољно амбициозни, а ипак реални рокови; г) наведени стабилни и одрживи извори финансирања, и д) дефинисани индикатори који омогућавају увид у степен достизања пројектованих циљева. Од активности наведених под а), по свом значају издвајају се:

1) Јачање капацитета Савета за праћење и унапређење рада органа кривичног поступка и извршења кривичних санкција према малолетницима;

2) Повећање примене васпитних налога и давање приоритета ресторативном приступу у поступању са малолетним учиниоцима кривичних дела у циљу њихове реинтеграције и смањења стопе рецидивизма;

3) Доношење подзаконских аката којима се ближе уређује примена васпитних налога у складу са приступом који њихову примену ставља у контекст одговорности заједнице;

4) Спровођење обуке за специјализацију судија, тужилаца, полицијских службеника и адвоката који поступају у малолетничким предметима;

5) Дефинисање практичних смерница за саслушање деце, заснованих на примерима добре праксе земаља ЕУ и обезбеђење услова за једнообразну примену мера у циљу заштите деце жртава/сведока у кривичном поступку од секундарне виктимизације, као и

б) Спровођење обуке и информативних сесија о заштити деце жртава/сведока у кривичном поступку за полицијске службенике, јавне тужиоце, заменике јавних тужилаца, судије и запослене у центрима за социјални рад, и дистрибуција едукативног материјала у циљу избегавања секундарне виктимизације.

Из изложеног произилази да добро координисано и ефикасно деловање на неколико међусобно зависних нивоа несумњиво може допринети успешнијем спречавању и сузбијању овог вида криминалитета, и омогућити постизање циља поступка према малолетнику – остваривање његовог најбољег интереса. Конкретно, то значи да је истовремено са активностима на законодавном плану потребно:

1) Изградити адекватан институционални оквир, тј. јасно дефинисати надлежности и процедуру, обезбедити материјалне услове за рад, као и буџетска средства неопходна за нормално функционисање, односно успостављање стручних, одговорних и постављеним циљевима посвећених институција нема алтернативу;

2) Ојачати административне капацитете надлежних тела, што не значи само повећање броја запослених, већ и њихово оспособљавање за професионално и одговорно обављање задатака;²⁰ и

3) Обезбедити делотворну практичну примену унапређених нормативних решења.

Искуства суседних земаља које су успешно окончале приступне преговоре, указују да главни изазов није у толикој мери транспонување прописа ЕУ у национално законодавство, већ пре свега њихово спровођење. Дакле, неопходно је да промене заиста заживе, односно да нова регулатива и реформисани систем у потпуности функционишу. Полазећи од чињенице да је у Републици Србији основни проблем примена прописа, ЕУ као једно од мерила за затварање преговора (*closing benchmarks*) наводи ефикасну примену која се огледа кроз доказе о спровођењу, тј. праћење резултата (*track record*) усвојених мера у пракси. Конкретан напредак у примени новог нормативног оквира несумњиво ће позитивно утицати на динамику преговарачког процеса за Поглавље 23, који треба да отпочне јуна 2016. године, а самим тим и на брже приступање наше земље ЕУ.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

Библиографске референце

1. Васиљевић, Тихомир, Грубач, Момчило, *Коментар Закона о кривичном поступку*, Службени гласник, Београд 2003;

²⁰ С тим у вези, треба нагласити да је унапређење рада Правосудне академије (кроз обезбеђење одговарајуће инфраструктуре, опреме и кадра, увођење годишњих програма обуке и система редовне контроле њиховог квалитета, примену савремених метода образовања – радионице, симулације, учење на даљину итд.) *conditio sine qua non* квалитетне иницијалне обуке и континуираног усавршавања знања носилаца правосудних функција који поступају у предметима према малолетним учиниоцима кривичних дела.

2. Вековић, Владимир В., *Систем извршења кривичних санкција*, Београд 2013;
3. Вековић, Владимир В., „Поступак пред већем за малолетнике између нормативног и стварног“, *Зборник радова Правног факултета Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици*, Косовска Митровица 2014;
4. Dünkel, Frieder, *Juvenile Justice Systems in Europe – current situation, reform developments and good practices*, International Conference, organised by the Department of Criminology, University of Greifswald 2007;
5. Ђурђић, Војислав, „Природа, структура и принципи кривичног поступка према малолетницима“, *Малолетници као учиниоци и жртве кривичних дела и прекршаја* (Зборник радова са XXVII Тематског научног скупа са међународним учешћем, одржаног 10-11. јуна 2015. године на Палићу), Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд 2015;
6. Ђурић, Ивана, Мрваљевић Нишавић, Сања, *Преговарачка поглавља 23 и 24: О чему преговарамо? (Водич за новинаре)*, GIZ Пројекат за правну реформу у Србији, Београд 2013;
7. Лазаревић, Љубиша, Грубач, Момчило, *Коментар Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица*, Јустинијан, Београд 2005;
8. *Малолетни учиниоци кривичних дела и кривичноправна заштита малолетних лица*, Intertex, Београд 2005;
9. Перић, Обрад, *Коментар Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица*, Службени гласник, Београд 2007;
10. Петровић, Весна, Стојановић Гајић, Соња, Туркаљ, Кристиан, *Поглавље 23: Шта нас очекује? (Водич кроз Извештај о скринингу за Поглавље 23 – Правосуђе и основна права)*, GIZ Програм за правне и правосудне реформе у Србији, Београд 2015;
11. *Права детета и малолетничко правосуђе – одабрани међународни инструменти*, свеске 1-7, UNICEF, Београд 2005;
12. Стојановић, Зоран, *Кривично право, Општи део*, Правна књига, Београд 2009;
13. Hudson, David L., Marzilli, Alan, *Juvenile Justice*, Chelsea House, Broomall 2010;
14. Шкулић, Милан, „Реформа малолетничког кривичног права у Србији“, *Малолетници као учиниоци и жртве кривичних дела и прекршаја* (Зборник радова са XXVII Тематског научног скупа са међународним учешћем, одржаног 10-11. јуна 2015. године на Палићу), Институт за криминолошка и социолошка истраживања Београд 2015;
15. Winterdyk, John A., *Juvenile Justice Systems (International Perspectives)*, Canadian Scholars' Press Inc., Toronto 2002;
16. Whitehead, John T., Lab, Steven P., *Juvenile Justice – An Introduction*, Taylor&Francis, New York 2015.

Правни прописи

1. Законик о кривичном поступку, *Службени гласник Р. Србије*, бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13. и 55/14;
2. Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, *Службени гласник Р. Србије*, бр. 85/05;
3. Закон о Правосудној академији, *Службени гласник Р. Србије*, бр. 104/09, 32/14-УС и 106/15;
4. Јединствена методолошка правила за израду прописа, *Службени гласник Р. Србије*, бр. 21/10;
5. Нацрт закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и заштити малолетних лица у кривичном поступку, <http://www.mpravde.gov.rs/sekcija/53/radne-verzije-propisa.php>;
6. Финална верзија Акционог плана за преговарање Поглавља 23, <http://www.mpravde.gov.rs/files/Akcioni%20plan%20PG%2023%20Treci%20nacrt%20Konacna%20verzija1.pdf>.

Међународни документи

1. Извештај о скринингу – Србија, Поглавље 23 – Правосуђе и основна права, <http://www.mpravde.gov.rs/files/Izvestaj%20o%20skringingu%20%20tekst%20na%20srpskom%20jeziku.pdf>;
2. *Recommendation No. R (2003) 20 of the Council of Europe Committee of Ministers to Member States Concerning New Ways of Dealing with Juveniles Delinquency and the Role of Juvenile Justice* (Adopted by the Committee of Ministers on 24 September 2003 at the 853rd Meeting of the Ministers' Deputies);
3. *Recommendation No. R (92) 16 of the Council of Europe Committee of Ministers to Member States on the European Rules on Community Sanctions and Measures* (Adopted by the Committee of Ministers on 19 October 1992 at the 482nd Meeting of the Ministers' Deputies);
4. *Recommendation No. R (2000) 22 of the Council of Europe Committee of Ministers to Member States on Improving the Implementation of the European Rules on Community Sanctions and Measures Justice* (Adopted by the Committee of Ministers on 29 November 2000 at the 731st Meeting of the Ministers' Deputies);
5. *Recommendation No. R (87) 20 of the Council of Europe Committee of Ministers to Member States on Social Reactions to Juveniles Delinquency* (Adopted by the Committee of Ministers on 17 September 1987 at the 410th Meeting of the Ministers' Deputies);
6. *Recommendation No. R (88) 6 of the Council of Europe Committee of Ministers to Member States on Social Reactions to Juvenile Delinquency among Young People Coming from Migrant Families* (Adopted by the Committee of Ministers on 18 April 1988 at the 416th Meeting of the Ministers' Deputies);
7. *United Nations Convention on the Right of the Child* (Adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly Resolution 44/25 of 20 November 1989);

8. *United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency – The Riyadh Guidelines* (Adopted and proclaimed by General Assembly Resolution 45/112 of 14 December 1990);
9. *United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived their Liberty – The Havana Rules* (Adopted by General Assembly Resolution 45/113 of 14 December 1990);
10. *United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice – The Beijing Rules* (Adopted by General Assembly Resolution 40/33 of 29 November 1985);
11. *United Nations Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures – The Tokyo Rules* (Adopted by General Assembly Resolution 45/113 of 14 December 1990).

Full Professor Vladimir V. Veković, LL.D.

Faculty of Law, University of Priština with
temporary seat in Kosovska Mitrovica

REASONS AND POSSIBLE EFFECTS OF REFORMS TO JUVENILE CRIMINAL PROCEDURE IN THE REPUBLIC OF SERBIA

Summary

Problems encountered during the ten-year implementation of the Law on Juvenile Offenders and Criminal Protection of Minors and recommendations of the European Commission in the report on screening for Chapter 23 – Judiciary and Fundamental Rights, have indicated clearly the need to adopt a new law that will fully regulate the position of juvenile criminal justice in the Republic of Serbia. Accordingly, the Draft Law on juvenile offenders and the protection of minors in criminal proceedings has been made in 2015 and presented to the public, which will bring significant and substantial innovations in our juvenile criminal law. Planned changes in the criminal proceedings against juveniles are fully in line with modern trends in science of juvenile criminal law, the most important universal and regional documents in this field, solutions in comparative juvenile criminal law, the European Court of Human Rights, as well as the highest standards of the European Union.

The author points out that the activities in the legislative field are necessary to build an adequate institutional framework, strengthen the administrative capacity and ensure effective practical application of improved normative solutions. Coordinated and effective action on these interdependent levels undoubt-

edly can: a) contribute to the successful prevention and combating of crime in this age categories of offenders; b) facilitate the achievement of the objective of the proceedings against a juvenile – exercise its best interest; and c) have a positive impact on the dynamics of the negotiation process for Chapter 23, and therefore the faster accession of our country to the European Union.

Key words: *Juvenile criminal law; Criminal proceedings against juveniles; Accession negotiations; Republic of Serbia; European Union.*